

Kas saaksin armastada midagi, mis ei kuulu täielikult mulle...

ELINA SEEGEL
klaveripedagoog

Paul Hindemithi ooper "Cardillac"
Rahvusoperi Estonias.

“**C**ardillaci” lavastaja **Vilpu Kiljunen** (Soome) ütleb selle ooperi kohta kavaraamatus, et see on rohkem kui lihtsalt kuriteolugu. Nimitelgese pahelistes tegudes väljendub suur vastuolu kunsti igavikulisuse ja inimsuse kõbeliste väärtuste vahel. Kunstnikud saavad maailma kohta midagi olulist öelda ainult asju teisiti nähes, võitlus oma sisemise hääle, kire ning ümbritsevast tingitud piiride ja normide vahel ei lõpe kunagi. Etenduse pingestatud dramaatiline süžee läks käima kohe dirigendi esimesest viipest: kardinat tõeses väljendab ekspressiivne muusika paanikat, kus mõrvarihirmus rahvas püüab end peita veripunastes seintes ja põrandates olevate luukide varju. Nutikas ja tänapäevane kujundus (**Kimmo Viskari**, Soome) tahapoolse tõesva lavaga oli lauljatele ehk üsna ebamugav, publikule seevastu oli tänu kaldpinnale kogu tegevus hästi nähtav. Ekspressiivsetes värvides lahendatud üldpilaan ja kostüümid – punane, must ja valge, liisaks ohtralt kullaläiget – tekitasid hästi töötava terviku. Hindemithi muusika, vaba igasugusest leebusest (seda ka kõige tundelisemates stseenides), nõuab just sellist hästi läbimõeldud vormi.

Kuigi sõna “ooper” eeldab justkui esimese tähelepanu pööramist vokaalile, tahaksin seekord alustada orkestrist. Kui Hindemithi varasemad teosed on kirjutatud hilisromantilisest võtmes, siis just 1920. aastatel jõudis ta endale omase mineviku muusikapärandile toetuva neoklassitsismi. 1926. aastal esietendunud

“Cardillaci” puudub otsene seos sõna ja muusika vahel, sellega ei rõhutata midagi, kuid ometi on muusika otseselt seotud Hindemithi fundamentaalsete konstruktiivsete põhimõtete tuumaga. Partituuris leiduvad variatsioonid, kontsertiino kahele flöödile, aaria kontsertinstrumentidele, duett prelüüdi ja fuuga vormis jm. Neis vormides on muusika loodud absoluutsena, see on puhas, objektivne ja sõltumatu, kuid sellegipoolest täpselt suhestuv stseenide tähenduse ja tegevusega. Materjali polüfoonilisus oli etenduses hästi jälgitav, kuulsime nauditavaid soololõike, mis üldisest faktuurist selgelt välja kostusid. Kohati tuligi pähe mõte “instrumentaalooperist”, sest kõik need orkestri ava- ja vahemängud, üleminekud ja stseenilõpud olid nii paeluvad. Orkestri koosseis (ja asetus) on mõnevõrra erinev tavapärasest – Hindemith kasutab saksofoni, kaalukas partii on klaveril, erinevad löökpillid nõuavad lausa viit mängijat. Dirigent **Vello Pähna** täpse käe all tegi Estonia orkester minu meelest ühe üle aegade parima esituse, mis oleks olnud kuulamist väärt ka ilma etenduse ülejäänud komponentideta.

Ooperi sisust – Pariisis toimuvad järjest jöhkrad mõrvad, mille ühendavaks lüliks on asjaolu, et ohvrid on eelnevalt ostnud ehte kõigi poolt jumaldatud kullassepalt Cardillacilt. Loo ülesehitus on kriminullile kohaselt tempokas ja põnev. Tegelaeste ei anta aega end pikemalt tutvustada (õigupoolest pole peale Cardillaci kellelegi isegi nime antud), oma olemus ja eesmärgid paljastatakse kohe ning pateetikat. Süžee on küll romantismile kohaselt äärmuslikest emotsioonidest tulvil, käsitus aga objektiiv-

Rauno Elp Cardillaci rollis.
FOTO: IIA REMMEL

sest objektiivsem. Linnarahvast kehastaval kooril on loos oluline roll. Kuigi peategelaseks on kinnisideega hullumeelne kunstnik, figureerib tegevustiku taustal pidevalt rahvas, kelle osaks on esmalt olla geeniuse ülistaja ja kummardaja (Cardillac naudib oma eristaatust), hiljem aga karm kohtumõistja (ooperi lõpus tapab hullunud rahvamass kullassepa). Kooripartii ei jää nõudlikkusest solistipartidele sugugi alla ja koori hea kõ-

la teeb rõõmu (koormeister **Elmo Tiisvald**). Esitust iseloomustas puhtus ja jõulisus kulminatsioonides; mõtestatult läbi lavastatud liikumised toetasid orgaaniliselt loo kulgu.

Viimastel hooaegadel on rahvusopera lavastustes üles astunud hulgaliselt külalissolist. Seegi kord oli neid mitu. Cardillaci tüdart laulis ameeriklanna **Tamara Gallo**, kelle kaunis fokuseeritud hääl sobis rolli imeliselt. Näitlejapool jäi siiski vaid visandlikuks ning tema lõhestatus kohusetundest isa ees ja armastusest noore ohvitseri vastu ei mõjunud usutavalt. **Jyrki Anttila** (Soome) Ohvitserina tegi seevastu veenva rolli nii näitlejana kui ka vokaalselt, olles kindlasti etenduse üks tugevamaid lüüsid. Rumeenia tenor **Sergiu Saplacan** (Kavaler) on tõenäoliselt suure tulevikuga noorema põlvkonna tegija, kes seekord siiski ei säranud üle meie oma Daamist **Heli Veskusest**, kelle väike roll oli esitatud enneolematu veenvusega. Daam oli ta nii oma olekult kui ka häälelt, pakkudes erinevaid nüansse nii kehalises kui ka vokaalses väljenduses. Ka **Mart Laur** Kullakaupmehena ja **Pavlo Balakin** Politseiülemana olid igati tasemel. Öhtu täheks oli aga vaieldamatult **Rauno Elp** kullassepp Cardillaci rollis, kes järjepidevalt arenedes on kasvanud suureks Näitlejaks, esitades veenvalt nii varjatud armastust (mai kuus lauldud Cyrano) kui ka kunstniku kuritegelikuks muutuvat kinnisideed oma loomingu suhtes. Tema esituse vokaalne pool on karakteri orgaaniline osa koos kõigi värvivarjundite, tämbrite ja sageli ka kõnemaneeeris rõhutatud diktsiooniga. Kui Cardillac õhkab operis kirglikult: "Kas saaksin armastada midagi, mis ei kuulu täielikult mulle!"; siis Elp näitab kogu oma olemusega, et just operilava oma komplitseeritud nõudmistega on tema ainuõige koht.

On hea meel, et Estonia repertuaari ampluaa on avardunud ja enam ei piirduta ainult turvaliste valikutega. Kindlasti annab selleks võimaluse ka meie oma lauljate tõusujoones areng. Publik ootas ilmselt ammu midagi täiesti teistsugust (mida Hindemithi ooper kahtlemata on) ja nende (sealhulgas minu) siiras tänu tegijatele väljendus vaimustunud ovatsioonides etenduse lõpul.